

Jeg og du- fotografiet som demokratisk verktøy

Vi mennesker har lett for å tenke i bokser. Vi sier *de eldre*, *ungdommen*, *de norske*, eller kanskje til og med *de andre*. Vi plasserer hverandre i ulike grupper for å gjøre verden litt mer forståelig. Fra vi er født og frem til 3-årsalderen, forstår vi oss på mange måter som en del av våre foreldre, men i 3-årsalderen begynner det å skje ting. Barnet merker at det har en egen vilje og er en egen person. Hen er noe annet enn mamma og pappa.

Resten av livet forstår vi oss som et *jeg* i møte med *de andre*. Det er helt normalt og nødvendig for oss å forstå verden på denne måten. Det vil si det er helt nødvendig å plassere andre mennesker i grupperinger eller kategorier. Men noen ganger kan denne følelsen av *oss selv* og *de andre* føre til mistenksomhet, usikkerhet, diskriminering og i verste tilfelle rasisme.

- På hvilken måte kan det å tenke i «bokser» føre til diskriminering eller rasisme?
- Hva er diskriminering?

I fotografiets historie har portrettet, bilder av mennesker, verdt svært viktig. Vi ønsker å ha bilder av oss selv, vår familie, venner og kjendiser. Men fotografiet har også vært brukt for å fotografere det mange har opplevd som annerledes, mennesker fra andre kontinenter og andre folkeslag. Noen ganger har disse bildene vært preget av en nysgjerrighet over hvordan ulike mennesker lever ulike steder i verden. Mens noen ganger har bildene vært med på å bygge opp om stereotypier.

- Hva er stereotypier?
- Har du tatt bilder på ferie f.eks. av noen fordi du synes det var spennende eller fordi du var nysgjerrig?
- Når er det greit å ta bilder av andre mennesker?

Se på disse to bildene fra Preus museums samling. Det ene er tatt av den amerikanske fotografen Edward S. Curtis (1868-1952) i 1910 og har fått tittelen Kalispel-Maiden.

Det andre portrettet er tatt av Elisabeth Meyer (1899-1968) og viser søstrene søstrene Piera Máret/Marit Persdatter Sara (f.1900-d.1990) til venstre og Elle/Ellen Persdatter Sara, som er elvesamer fra Karasjok. Bildet er tatt 1940.

- Studer bildene, og noter hva du legger merke til? Hvordan er

stemningen, lyset og hvilke detaljer legger du merke til? Hva slags følelser tror du personene har? Hva har de på seg?

- Hvilke forskjeller og likheter ser du mellom de to ulike bildene?
- Begge bildene viser mennesker som også er en del av en urbefolkning, men de er ikke tatt av mennesker med denne bakgrunnen selv. Hvordan tror du bildet kunne vært om de selv kunne få velge?

Videre refleksjonsspørsmål

- Hva vet du om urbefolkningen i Norge?
- Er det noen likheter mellom hvordan den amerikanske urbefolkningen og den norske?

Fotooppgave:

I dag går nesten alle rundt med et kamera i lomma. Smartphonen gjør det mulig for oss å ta bilder av det vi måtte ønske nesten hele tiden. Bildene kan vi fortelle noe om oss selv og den verden vi lever i. Det at nesten alle har kamera, kan vi kalle en demokratisk vending i fotografi. Det betyr at flere har mulighet til å si noe gjennom fotografi og bruke mediet for at deres stemme skal bli hørt. I tillegg har vi mulighet til å dele bilder i sosiale plattformer. For over 100 år siden så verden annerledes ut og man måtte gå til fotograf for å få et portrett av seg selv, og utover 1900-tallet så var det fotografene som fotograferte viktige hendelser i verden.

Nå skal dere bruke fotografiet til å bli sett og hørt. I denne fotooppgaven skal dere få muligheten til å fortelle noe viktig om dere selv og om det ved å være ung i Norge.

- Hva du liker å gjøre forteller oss også noe om hvem du er som person. I denne oppgaven skal du ta bilder som viser noen av dine interesser. Ta bilder med mobilen av dine omgivelser, f.eks. ditt rom, et sted du liker å være, hagen, et sted på skolen eller en ting som du er spesielt glad i. Det kan være en fotball, noen klær, en bok, en hest. (tips; tenk på hvordan lyset er i rommet du fotograferer, kan du sette sammen ting på en annerledes måte enn det første bildet du tok? Prøv deg frem)
- Velg ut ett bilde som du tenker sier mest om deg. Sitt fem minutter og bare skriv ned det som faller deg inn til bildet du har tatt. Ikke stopp deg selv, men bare la de ordene som faller deg inn bli en del av teksten. Skriv hele tiden under disse fem minuttene.
- Det er et uttrykk som sier at *et bilde sier mer enn tusen ord* men ofte er det slik at det hjelper med litt tekst for å forstå hva fotografen ønsker å fortelle med bildet. Se på din egen tekst. Kan du velge ut en eller to setninger som kan si noe om bildet ditt og hvem du er?
- Ta med bilde og tekst på skolen. Læreren kan lage et bildeshow som klassen kan se på. Hva sier bildene om elevenes interesser? Er det noen likheter mellom elevene? Sier disse bildene noe om å være ung i dag? Hadde bildene sett annerledes ut om det var en voksen fotograf som tok bildene av dere/elevener?

Vite mer:

Fotografen Edward S. Curtis.

Selvportrett Edward S. Curtis 1899

Edward S. Curtis (1868-1952) var en beslutsom, karismatisk pionerfotograf som i 1900 bestemte seg for å dokumentere den amerikanske urbefolkningens tradisjonelle liv da han var 32 år. Det ble en reise i Amerika som til slutt resulterer i et stort bokprosjekt som heter *The North American Indian*, hvor første bind kom ut i 1907.

På den tiden Curtis jobbet med sitt bokprosjekt så var den offisielle amerikanske politikken at urfolket skulle assimileres. Slagordet var «Kill the Indian, and Save the Man». Blant tiltakene som ble innført var forbud mot offentlig utførelse av religiøse ritualer. Mange ble tvangsflyttet fra forfedrenes land og (store grupper ble) samlet i statlige reservater. Det ble arbeidet aktivt for at stammene skulle oppgi sin kultur og sitt eget språk. Mange barn ble derfor skilt fra sine foreldre og plassert på internatskoler. Målet var å temme den «ville indianeren» og oppdra ham til å bli en god, sivilisert borger

av det moderne Amerika. Curtis gjennomførte et fotografisk dokumentasjonsprosjekt som skulle feste avtrykket av den amerikanske urbefolkningens tradisjonelle livsførsel, før den ble avløst av et mer moderne levesett.

Fotografen Elisabeth Meyer

Johanna Elisabeth Meyer (1899-1968) var en av Norges første fotojournalister og foretok viktige reiser til Persia, India og Mexico både før og etter annen verdenskrig.

Hun var også en skrivende journalist. Meyer kom fra en velstående familie i Tønsberg, men mistet tidlig sin far og måtte forsørge seg selv. Som ung pike hadde hun fått et kamera og hadde pågangsmot og nysgjerrighet nok til å reise ut i verden på egen hånd. I 1930 kom boken *En kvinnes reise gjennom Persia* og 1933 kom *En kvinnes reise gjennom India*. Hun var et ivrig medlem av Oslo Kamera Klubb fra 1932.

Foto: Ernest Rude, portrett av Elisabeth Meyer, 1924

Etter omfattende arbeid som selvlært amatørfotograf ønsket hun å profesjonalisere seg. Hun dro til Schule Reimann i Berlin i 1937 og videre til Budapest hvor hun gikk i lære hos professor Jozsef Pécsi til krigen tvang henne hjem. Meyer har på typisk journalistisk vis fotografert og skrevet om steder og mennesker hun møtte. Artiklene kom i ukeblader som *URD* og *Magasinet for alle*. På 1950-tallet var hun igjen på reise. Denne gangen i Mexico og Alaska. Også disse reisene

resulterte i flere artikler for norske lesere.